

Davorin Trn in pogrebno društvo „Zadnja čast“.

Spisal F. Milčinski.

Glavni dedič mi bodi pogrebno društvo „Zadnja čast“ z edinim pogojem, da mi priredi svečan pogreb po zmislu svojih pravil. Če pa pogoja ne izpolni, podeduj mojo zapuščino sorodstvo.

Dne 30. aprila 19 . . ob polosmih

zjutraj.

Davorin Trn.“

Napisavši te vrstice, je upokojeni major Davorin Trn še prilik skromnim cveticam v dveh košarah poleg pisalne mize, dal kanarčku v kletki poleg okna sveže vode, zrnja in sladkorja in počasi in oprezno navil stensko uro.

Ta stenska ura mu je bila zvesta družica že več nego dvajset let in nazival jo je „teto“, ljubil jo je in stregel ji, stari, občutljivi in nadušljivi revi, kakor bi stregel lastni materi. Kadar je po zimi, na svojem običajnem prostoru pri durih pričenjala vsled mraza pokušljevati in se opotekati, jo je ročno prenesel s tolažljivimi besedami v gorki kotiček poleg peči, da si je ogrela otrple ude in prišla zopet v red s svojim „tiktakom“. In z vročim oljem jo je namazal, kadar je bila hripava! Enkrat na leto pa je del „teto“ vso narazen in ji opral in osnažil kolesca z vročim lugom, kar ji je dobro storilo kakor toplice staremu človeku. Marsikak dolg večer je prebil stari samec v domačem pogovoru z njo. Kanarček je bil še mlad in norčav . . . ali s „teto“ se je dalo prav pametno moževati, in major Trn jo je zelo čislal. To iskreno prijateljstvo med njima je bilo tudi vzrok, zakaj je bil major tako naklonjen sploh vsem uram ter često izražal prepričanje, da zmagovito prodirajoča ideja demokracije prej ali slej tudi uram priskrbi volilno pravico, če ne v peti, pa vsaj v šesti kuriji!

Resno ji je pokimal, potem pa sedel na divan in lepo čedno umrl. Iz rok mu je zdrknil samokres in okorno zarožljajal po trdih svetlih tleh. Kanarček je preplašen zafrfotal in vprašal: „Cik?“, „teti“ pa, ki je bila pravkar začela biti osem, je zastala sapa, ko-

7*

lesce, ki je visela na njem utež, se je zmuznilo z verižice, in — ustavila se je . . .

Major se je bil dobro zadel, kakor je bilo od moža njegovega stanu le pričakovati. Kar se pa tiče nagibov, ki so ga napotili v prostovoljno smrt, bodi povedano, da je bil orožni list njegov v redu in da torej zakonitih ovir ni bilo za izbrani način smrti. In to zadostuje javnosti! Vse drugo je bila zasebna stvar gospoda majorja, ki nikogar nič ne briga!

* * *

Pogrebno društvo „Zadnja čast“ je bilo na višku svojega ugleda. Delokrog se mu je raztezal po vsej blaženi deželi, v sleherni fari je imelo svojo cvetočo podružnico in javnost mu je molče priznavala naravnost monopol za pogrebe. Da je kdo umrl gladu ali mraza, ni nikogar zanimalo; ali umreti in leči v mrzli grob brez spremstva „Zadnje časti“, je bilo nekaj tako nezaslišanega, da take smrti sploh niso smatrali za popolno veljavno in sposobno za dosego večnega počitka, ampak so nesrečniku, ki se je drznil na tak neobičajen način preseliti se s tega sveta, najširši krogi jasno in glasno izražali svoje človekoljubno prepričanje, da kožuha baš ne bo potreboval „na onem svetu . . .“

Predsednik temu uglednemu društvu je bil komorni založnik gospod Bogomil Pehtran, majhen, živahen možiček z belo, na kratko prstriženo brado, rdečim noskom in zlatimi naočniki.

V obrt sta mu bila „uvoz in prodaja glasovite in nenadkriljive pristne vode iz reke Jordana na drobno in na debelo v sodcih franko na dom postavljenih, v buteljkah z eno, dvema ali tremi zvezdami in v odprtih posodah čez cesto“. Gospod Bogomil Pehtran je bil pravi dobrotnik bolnega človeštva! Njegov Jordan je učinkoval „nedosegljivo in spasonosno pri vseh notranjih in vnanjih boleznih, urejeval in čistil kri, pospeševal prebavo, odpravljal zlato žilo, skratka, ozdravljaj vse še tako zastarele bolezni. To je posvedočevalo na tisoče notarsko overovljenih priznalnih pisem. Umazan konkurent je sicer trosil zlobne trditve, da je Pehtranov Jordan po vseh pravih umnega kletarstva tako izdatno krščen pri mestnem vodovodu, da bi se smel prodajati po cesarskih zakonih le še za „Polujordan“ ali takozvani „petijot“, ne pa za pristnega! Ali tvrdka Bogomil Pehtran je temu zavistnemu klevetniku temeljito zavezala obrekljivi jezik s certifikatom kemičnega preizkušališča, ki se je sicer nekoliko preobširno pečalo z izbornimi lastnostmi mestne vode, kar

ni spadalo k stvari, vendar pa objektivno in odločno poudarjalo velikansko in bistveno razliko med mestno vodo in Jordanom . . .

Ta zaslužni mož je bil torej predsednik „Zadnje časti“.

Ko je presenetljiva vest o majorjevi smrti in njegovem testamentu dospela tudi do njegovih ušes, se je nemudoma popraskal za njimi in sklical nujno in važno odborovo sejo ter nanjo povabil tudi društvenega psihiatra. To častno in mastno službo je opravljaj takrat v popolno zadovoljnost društva homeopat doktor Lačný.

Nepričakovane dediščine nikakor ni kazalo odklanjati. Že navadni takt ni dopuščal, da bi se dala takorekoč „korbica“ rajniku, ki je bil poleg svojih slabosti vendarle ugleden človek, zakaj pri davčni administraciji so ga cenili na šestdeset tisoč kron! To je brižni predsednik mimogrede hitro poizvedel.

Ali pogoj zastran pogreba je bil neprijeten, ker društvena pravila niso dopuščala prirejati pogrebov samomorilcem, razen če je kdo izvršil samomor v zmedenosti duha. Popolnoma umestno je torej bilo, da se je predsednik Bogomil Pehtran popraskal za ušesi! . . .

Odborova seja je bila izredno živahna, in ne vem, kakšen uspeh bi bila imela brez spretnega vodstva izkušenega gospoda predsednika.

Dasi je bilo na dnevnem redu zgolj posvetovanje in sklepanje o vprašanju, ali je bil rajni Trn ob času samomora jasne pameti ali ne, in ali je po zmislu pravil vreden društvenega pogreba, sukalo se je vendarle vse zanimanje odbornikov bogvedi iz katerih vzrokov okoli visokosti zapuščine. Nekateri so jo cenili celo na stotisoč kron, kar pa nikakor ni šlo v glavo društvenemu „gospodarju“, gospodu Rožmarinu, ki je bil kolikor toliko trezen in je z izdatnim glasom izražal svoje dvome, da bi človek, tako bogat, prostovoljno hotel zapustiti dobrote tega sveta!

Gospod predsednik je opetovano opozarjal slavni odbor, naj se drži stvari, ki je z ozirom na naravne zakone, katerim je podvrženo mrtvo truplo, zelo nujna. Da spravi razgovor v pravi tir, je moral slednjič sam povzeti besedo. Potegnil je roke iz žepov in rekel, da so društvena pravila stara, in zaradi tega jih je brezpo- gojno spoštovati. Stvar someščanov je, da spravijo svojo smrt v sklad z društvenimi pravili, ako žele društvenega pogreba! Društvo pa ne sme in tudi ne/mara niti za las kreniti od svojih pravil! Naj gre za bogatina ali berača — za vse ima društvo isto neomahljivo pravico!

„Vem,“ je rekel s povzdignjenim glasom, „da nam bodo naši sovražniki podtikali sebične nagibe, če morebiti izrečemo mnenje, da si je rajnik prestrelil nit svojega življenja ob omračenem duhu, in mu naklonimo društven pogreb. Toda tako natolcevanje, slavna gospoda, nas ne sme ovirati, da kot značajni možje vestno in nepristransko ne poudarimo, ali ne dela žalostni slučaj, ki se danes posvetujemo o njem, vendarle izjeme po zmislu naših pravil, dopuščajoče društven pogreb!“

„Gospoda!“ je nadaljeval, „kar se tiče moje osebe, naravnost povem, da sem trdno prepričan, da je bil rajni major Davorin Trn v svojih zadnjih trenutkih resnično zmešan. Najboljši dokaz temu je njegova lastna oporoka. (Medklic: „Vsak je trapast, ki nam kaj zapusti!“) — Gospodu Rožmarinu čestitam na njegovi židani volji, ali meni se zdi stvar jako resna! . . . Vsi dobro vemo, da rajnik ni bil „naš“, ampak sovražen našemu društvu! Vzvišenega zmisla našega delovanja ni nikdar pojmlil! Koliko je tega? . . . pet dni! kar sem ga sam na svoja lastna ušesa slišal, kako je razkladal v javni restavraciji, da smatra za ideal smrti, zgoreti na grmadi vrhu Triglava, kjer bi viharja sile čez noč razpihale pepel, da ne bi sledu ostalo o njem . . . ali pa umreti v eni nešteti kotanj zapuščenih kočevskih gozdov pod visoko praprotjo, kamor mesece in mesece ne stopi človeška noga in kjer bi mu bila hvaležna pogrebca edino le požrešni gavran in lačni volk!! . . . Njegove lastne besede, gospoda, ki sem si jih takoj zapisal za vsak slučaj! — In ta naš neprijatelj je volil vso svojo ogromno imovino — nam! Tako hipne izpremene nazorov si jaz, gospoda, ne morem drugače tolmačiti nego s pete-pata-patologično pretvorbo možganov! In zaradi tega, gospoda, sem rekel, da je posneti zmedenost njegovega duha že iz njegove oporoke!“

Po teh besedah, ki jih je spremljal resen pogled na odbornika Rožmarina, je vtaknil gospod predsednik roke zopet v žep. To je bilo znamenje, da je končal. Splošno odobravanje je sledilo njegovemu govoru.

„Trapast je bil, pa je!“ je prepričano pritrjeval gospod Rožmarin. „Ali nisem rekel, da je bil trapast? Zato pa zasluži prima pogreb! Večna luč naj mu sveti in pa za častnega člana ga naredimo, če hočete! — Kaj ne, dohtarček?“

Ta prijazni ogovor je bil namenjen navzočni diki zdravništva, ki se pa zanj ni kar nič zmenila, ampak miže in potrpežljivo čakala ukazov gospoda predsednika.

„Pisker-lonec, pa je seje konec!“ je šegavo še pripomnil gospod Rožmarin. „Zdaj pa lahko gremo, pogrebci!“ Bil je mali obrtnik in zelo se mu je mudilo na običajni zajtrk pri „Ribi“.

Tudi ostala dična gospoda, ki se je že zopet živahno pečala z majorjevimi tisočaki, je pričela polagoma dvigati bremena svojih važnih teles raz sedeže, in gospod predsednik je pravkar hotel zaključiti debato in naročiti, kakor običajno, društvenemu psihiatru, da izgotovi za akte izvedenško mnenje v dogovorjenem zmislu — kar zagleda koščeno roko odbornika doktorja Kljuka, oglašajočega se za besedo.

Doktor Kljuka je bil odvetnik, pa je že par let zastopal zgolj še „Zadnjo čast“. Mnogo časa itak ni imel, ker mu je obilo opravljanje provzročala dan na dan ozka črna kravata okoli košatega vratu, ki mu je venomer uhajala vstran, dasi jo je neprestano zasukaval na sredo in jo zatikal pod gumb nizkega ovratnika. Odborniki ga niso kaj ljubili, ker jih je žalilo, da je doktor. Poslušali so ga pa, in ko se je nemir polegel, je, zasukavši svoj občutljivi vrat na desno in levo, povedal pozornemu gremiju, da vsekakor pritrjuje utemeljenemu mnenju velecejenega gospoda predsednika, da je bil namreč rajnik omračenega duha in da mu gre pogreb po društvenih pravilih . . . Omenil bi le to, kar pa pravzaprav ne spada k stvari, ker se ne tiče pogreba, ampak oporoke: „Oporoka namreč . . . kar se tiče oporoke . . . po zakonu namreč — oporoke, napravljene v zmedenosti duha, ne veljajo! . . .“

Doktor Kljuka je nameraval tukaj napraviti iz retoričnih ozirov samo kratek odmor in ga porabiti v to svrho, da aretuje nepoboljšljivo kravato, ki mu je zavratno ubegla tja v zad na zatilnik, in jo po odgonu pritira zopet nazaj v njeno domovinsko občino pod gumb. Ali njegove skromne besede so vzbudile silen vihar, kakršnega ponižni odvetnik niti sam ni pričakoval v svoji čisti duši; prisiljen je bil torej vedriti s svojim nadaljnim govorom, dokler ne poneha najhujša nevihta.

Predsednik je bil za hip kar omamljen; potegnil je sicer roke iz žepov, pa navzlic temu ni vedel kaj drugega povedati kakor: „Kako? Kako? Tako? Tako?“ Potem je sedel in rodila se mu je nenadoma nujna potreba, da sname naočnike in jih prične temeljito snažiti z robcem. To opravilo je blagodejno vplivalo na njegovo duševno ravnotežje, in ko so bili naočniki osnaženi in nataktnjeni na nos, je bil mož zopet stari, zgledni predsednik, glava in steber društva. Dostojanstveno se je dvignil in z občudovanja vredno stvar-

nostjo izjavil, da daje mnenje cenjenega gospoda doktorja Kljuka na razgovor.

Ta bistrumna in pravilna odredba je bila samo formalnega pomena, kajti razgovor se je bil že pred njo in brez nje vnel med razburjenimi odborniki, in sicer z vso parlamentarno živahnostjo.

„Kaj?“ je grmel Rožmarin, „za pogreb smo dobri, za dediče pa ne? Pa da je to kaka pravica? Ne boš, Jaka! Oboje ali pa nič, pravim! Če je bil on trapast, pa mi nismo!“

„Kje je pa zapisano, da je bil sploh trapast?“ je povpraševal počasi in važno društveni blagajnik, ki mu stvar še ni bila dovolj jasna.

„Če ni bil trapast, pa ne dobi pogreba, razumeš, potem se pa takisto obrišemo za dediščino! Ne vem, ali dremlješ ali sediš na ušesih!“ ga vljudno pouči сосед.

Poučeni blagajnik pa trešči počasi, ali izdatno s pestjo po mizi in odločno izjavi, da je to goljufija, ki zasluži najostrejšo kazen! — Koga naj zadene kazen, tega ni povedal.

In vsi so kričali razen predsednika in obeh doktorjev. No, le v čast jim je šteti in v slavo njih nesebično vnemo za društvo in navdušeno obrambo njegovih koristi! . . .

Ko se je nevihta nekoliko polegla, je povzel besedo zopet doktor Kljuka. Rekel je, da ga boli vrat, zato ne more tako glasno govoriti, kakor bi želel. Počakal je, da gre tudi še gospoda Rožmarina jezik v zasluženi začasni pokoj, potem pa je poudarjal, da stvar pravzaprav ne spada k današnjemu sporedu, ki je itak že povoljno rešen. Ker pa vidi, da se častiti gospodje odborniki zanimajo nekoliko tudi za oporoko — katere veljavnost ali neveljavnost, kakor rečeno, kar čisto nič ne ovira društvenega pogreba — naj mu je dovoljeno, da svoje mnenje natančneje pojasni. Naj njegovih besed napačno ne tolmačijo! Opozoriti je hotel zgolj na mogoče ugovore nezadovoljnih interesentov zoper oporoko. Iz pravne previdnosti bi bilo po njegovem nemerodajnem mnenju pač umestno, da društvo svoje stališče natančneje formuluje. On, govornik, bi razločeval in rekel morebiti tako, da je bil rajnik tačas, ko je pisal svojo oporoko, pač normalne zdrave pameti, v trenutku samomora pa nerazsoden, oziroma, da se izrazi poljudno, „trapast“. Medicinska veda, je rekel, je dandanes na tako visoki stopinji, da se da brez dvoma njegovo pravkar izraženo skromno mnenje tudi strokovnjaški utemeljiti, za kar je pa pristojen v prvi vrsti pač gospod kolega z medicinske fakultete doktor Lačný.

Končavši svoje bistrourmno pojasnilo, se je pred vsem prepričal o sedanjem bivališču kravate, potem pa lahko zazeval, v znak, kako malo ga zanima ta oporoška, čeprav mu obeta dela in zaslužka.

Drugače ostali odborniki, ki jim je pričelo zopet ginevati sveto ogorčenje zaradi preteče krivice in so pozorno in zaupljivo obračali svoje poglede v društvenega psihiatra, ki je po predsedniku vljudno pozvan napol se dvignil s sedeža in naslonjen z enim komolcem na mizo, a z drugo roko brskajoč po drobižu v žepu, s svojim suhoparnim glasom točno in določno povedal sledeče:

„Ako je gospoda mnenja, da je bil rajnik ob času samomora nerazsoden, — (govornikovo oko jo spreletelo vse odbornike, ki so mu živo prikimali) — moram temu mnenju z medicinskega stališča le pritrjevati. Ako smatramo možgane za organ duševnega delovanja, smemo trditi, da je vsakdo bolan na možganih, ki zanika voljo do življenja. O rastlini, ki so ji dani zunanji pogoji za uspešno rast, ki pa navzlic temu ne raste, ampak usiha — o živali, ki išče smrti, bo sleherni lajik pravilno sodil, da je bolna. Isto pa mora veljati o človeku, ki je takorekoč tudi del stvarstva! S stališča vednosti nam torej ne bo mogel nihče kaj očitati, ako smatramo samoumor gospoda majorja za storjenega v stanju duševne zmedenosti. — (Splošno pritrjevanje. — Rožmarin: „Bravo, dohtarček!“) — Ako je nadalje gospoda mnenja, da je navzlic temu rajnik napravil svojo oporoško ob popolni razsodnosti, — (govornikovo oko je naletelo zgolj na izpodbučajno, pritrjevalne poglede) — je tudi to mnenje z znanstvenega stališča utemeljeno. O vsakem človeku je načeloma domnevati, da je jasne pameti, dokler se mu nasprotno ne dokaže. Za zmedenost rajnikovo ob času oporoške pa nimamo niti indicije, kamoli dokazov! — Da se je iz nasprotnika društvu izprevrgel v njegovega pokrovitelja, nam še ne sme vzbujati dvomov o njegovi razsodnosti. Svoje nazore marsikdo premeni! Ali to je zgolj stvar značaja, umobolen pa ni treba da bi bil zaradi tega! Kakor je nasprotno lahko kdo vzor značajnosti, pa vendarle idiot! — Ako mi torej slavni odbor pritrdi, formulujem svoje mnenje tako-le: Rajnik je bil ob času oporoške razsoden, ob času samoumora nerazsoden. — (Splošno pritrjevanje. — Rožmarin: „Živio! Tako se govori!“) — Ako gospodi to zadostuje, — (izvedenčev pogled je naletel zgolj na zadovoljne obraze) — se pa priporočam!

Pogledal je na uro, potem si pa zapel suknjo, stopil v galoše, vtaknil si v ušesa bombaža, vzela dežnik pod pazduho, potegnil z rokavom po cilindru, pokimal odbornikom in posebej še gospodu

predsedniku, ki je, dvignivši dva prsta, mu dal običajno znamenje, da si sme za današnjo nenavadno dolgo sejo zaračunati dvojno pristojbino — in veličastno je odplul.

Njegovemu strokovnjaškemu mnenju je soglasno pritrdil ves odbor — seveda, kakor je pripomnil gospod predsednik, brez pre-judicija za prihodnje slučaje, in zanimiva seja je bila končana. —

Majorja Davorina Trna pogreb pa je bil tako sijajen, da so ga zanj zavidali lahko vsi mrtveci zadnjih dveh, treh let. —

* * *

S tem svojim činom si je priborila „Zadnja čast“ odličen moralen uspeh! Denarni je bil pač bolj pičel . . .

Ko se je namreč inventarila majorjeva zapuščina, se je pokazalo, da rajnik ni več zapustil nego za okroglih šeststo kron vrednosti in da je vso drugo svojo imovino porazdelil že par dni pred smrtjo z resno preudarjenimi darili „med živimi“.

Štiritisoč kron je bil določil za „krokarsko ustanovo“. Glavnico naj bi hranili in upravljali trije mestni svetovalci, a obresti naj bi se vsako leto na dan njegove smrti razdelile med štiri pridne, a revne krokarje, rojene pri Sv. Petru ali v frančiškanski fari, ki se pa morajo izkazati z izpričevali o uspešno stavljenih kozah.

Srebrne žlice, vilice in nože je naklonil državnemu poslancu Martinu Piški kakor pomemben simbol njegovega mnogoletnega delovanja za narodov blagor. Svojemu dobremu prijatelju, profesorju in učenjaku Francišku Čuku, je podaril oba svoja dežnika, vse manšete in devet kron v denarjih, da si kupi nov klobuk in se da obriti, notarju Zdenku Pritožbi, ki je bil tisti mesec na vrsti za zapuščinskega komisarja, 10 K 50 h kakor nujni delež, nervoznemu sodniku Ivanu Burji zanesljiv revolver s potrebno municijo.

I. t. d., i. t. d.

Največji del svoje imovine je pa naklonil literarni bratovščini „Dušni krmi“ z določbo, da je iz obresti glavnice vsako leto nagraditi in kupiti deset najboljših izvirnih, za „preprosti“ narod namenjenih „izpodbudnih“ spisov, ki jih je potem takoj sežgati . . .

Vsa darila je bil rajnik odposlal po pošti in so jih presenečeni obdarovanci imeli že v rokah, ko jim je došla pretresljiva vest o njegovi smrti.

* * *

Počivaj v miru!

Naj so te tirali v prostovoljno smrt katerikoli vzroki, — zate so bili tako tehtni, da jih ni odvagal veseljni ostali svet!

Ni ga veličanstva, ki se mu vsi tako vdano in brezpogojno klanjamo kakor njenemu imperatorskemu veličanstvu — smrti!

Če se pa vendarle izjemno pojavi predrzen junak, ki se smelo upre temu veličanstvu in neustrašen ukaže: „Zame nisi veličanstvo, ampak sužnja! Idi pri tej priči in pokorna mi odpri one temne duri, da odidem skozi nje!“ — in ona uboga, odpre temne duri, in on odide skozi nje . . . na tega junaka gledamo s sveto grozo in s spoštovanjem, čuteč svojo lastno mehkužno slabost, in ne maramo, da se blati njegov spomin! . . .

Zato si je bila „Zadnja čast“ s svojim človekoljubnim in obzirnim postopanjem ob smrti rajnega majorja pridobila po vsej pravici dokaj novih simpatij.

Ali videti je bilo, da gospodov okoli „Zadnje časti“ ta moralni uspeh ne zadovoljuje dovolj.

Ako je govorica nanesla na darila „med živimi“, izražali so kaj pikro mnenje o ljudeh, ki sploh sprejmo taka darila, naklonjena jim tik pred smrtjo, zakaj taka darila „med živimi“ so po navadi umazana opravila, so rekli, ki naj se ž njimi kdorkoli krati v svojih zakonitih ali naravnih pravicah! Honetni ljudje jih sploh ne sprejmo takih-le daril! —

Takšnega mnenja so bili gospodje okoli „Zadnje časti“ zastran daril „med živimi“ . . .

Seveda brez prejudicija za prihodnje slučaje!

Noči . . .

I.

Mir zvezdam . . . Mir noči!

A nama pokoja ni treba!
Saj najina mlada ljubezen
je hčerka od neba! —

Tak milo, tak jasno
tam gori zvezde blestijo —

To večne luči so . . .

Ljubezni naju gorijo. —